

استاندارد حسابداری ۴۲

موسسه حسابرسی آزمون پرداز
(حسابداران رسمی)

اندازه‌گیری ارزش منصفانه

موسسه حسابرسی آزمون پرداز

(حسابداران رسمی)

مقدمه

استاندارد حسابداری ۴۲؛ اندازه‌گیری ارزش منصفانه در سال ۱۳۹۹ در مجمع عمومی سازمان حسابرسی به تصویب رسید و به همراه استانداردهای زیر برای واحدهای تجاری که شروع دوره مالی آن‌ها از ابتدای سال ۱۴۰۰ باشد، لازم‌الاجرا است:

- استاندارد حسابداری ۳۸ - ترکیب‌های تجاری
- استاندارد حسابداری ۳۹ - صورت‌های مالی تلفیقی
- استاندارد حسابداری ۴۰ - مشارکت‌ها
- استاندارد حسابداری ۴۱ - افشای منافع در واحدهای تجاری دیگر
- استاندارد حسابداری ۱۸ - صورت‌های مالی جداگانه
- استاندارد حسابداری ۲۰ - سرمایه‌گذاری در واحدهای تجاری وابسته و مشارکت خاص

با توجه به اینکه فرصت بسیار محدودی برای بکارگیری این استاندارد باقی مانده، بر آن شدیم تا یک راهنمای آموزشی با هدف آشنایی افراد درگیر منتشر کنیم.

در این نوشتار به بررسی استاندارد حسابداری ۴۲؛ اندازه‌گیری ارزش منصفانه پرداخته می‌شود.

دلایل تدوین استاندارد

پراکنده بودن الزامات اندازه‌گیری و افشای اطلاعات درباره اندازه‌گیری ارزش منصفانه در سایر استانداردها

محدود بودن رهنمودهای سایر استانداردها درباره نحوه اندازه‌گیری ارزش منصفانه

نتیجه تلاش مشترک هیات استانداردهای بین‌المللی حسابداری و نهاد تدوین استانداردهای حسابداری ملی آمریکا بودن این استاندارد

الزامات اندازه‌گیری و افشا در این استاندارد، در موارد زیر کاربرد ندارد:

الف. معاملات اجاره که در دامنه کاربرد استاندارد حسابداری ۲۱ **حسابداری اجاره‌ها** قرار می‌گیرد؛ و

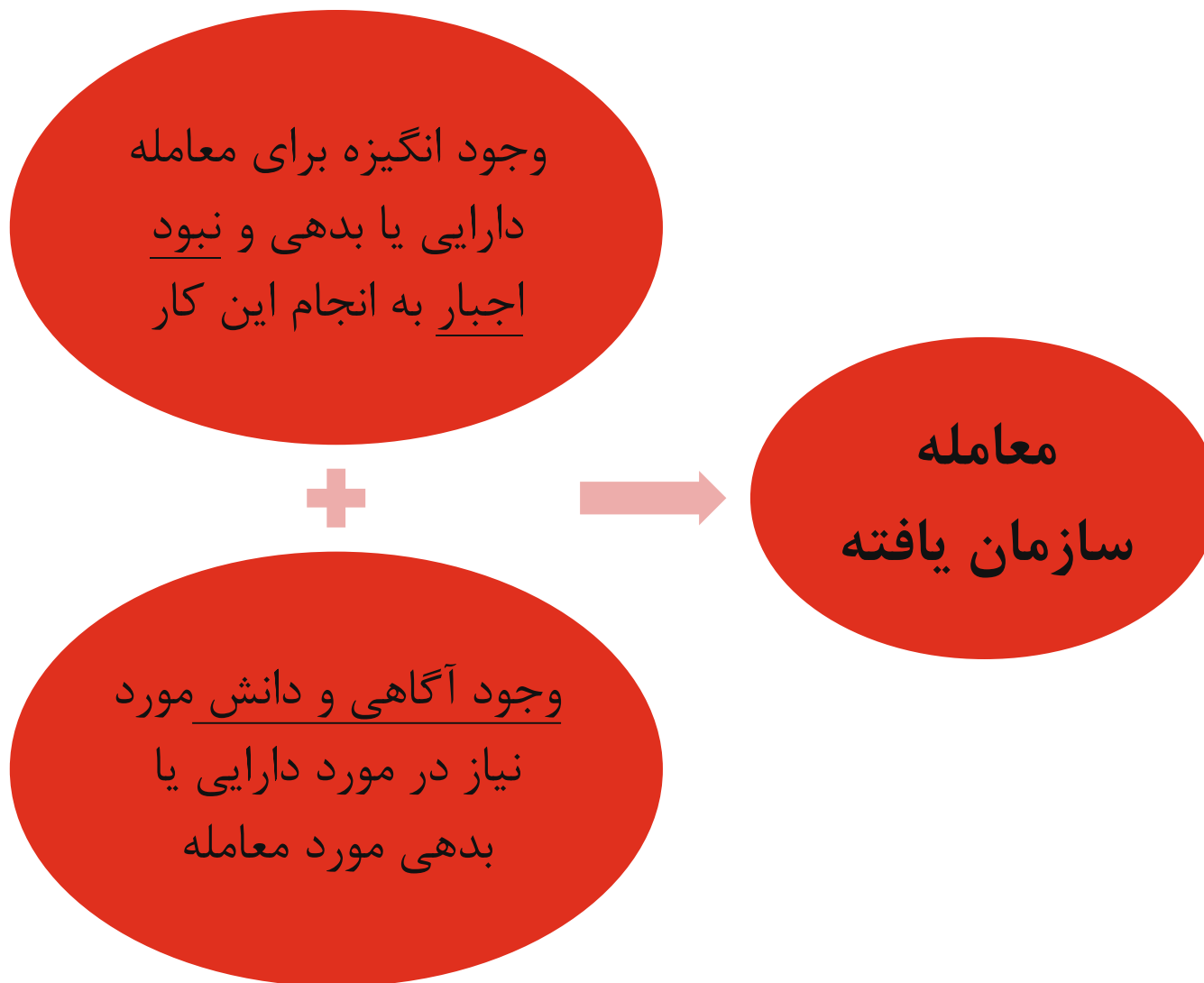
ب. اندازه‌گیری‌هایی که شباهت‌هایی با ارزش منصفانه دارند، اما ارزش منصفانه نیستند، مانند خالص ارزش فروش در استاندارد حسابداری ۸ **حسابداری موجودی مواد و کالا** یا ارزش اقتصادی در استاندارد حسابداری ۳۲ **کاهش ارزش دارایی‌ها**.

استانداردهایی که تحت تاثیر این استاندارد قرار می گیرند:

اندازه گیری بعدی	شناخت اولیه	شرح
✓	✓	استاندارد حسابداری ۳۸ - ترکیب های تجاری (دارایی های تحصیل شده و بدهی های تقبل شده، مابه ازای احتمالی، حقوق سهامداران فاقد کنترل، و سرقتی)
✓	✓	استاندارد حسابداری ۳۱ - دارایی های غیرجاری نگهداری شده برای فروش و عملیات متوقف شده
✓	✓	استاندارد حسابداری ۳۷ - ابزارهای مالی: افشا
✓	✓	استاندارد حسابداری ۳۳ - مزایای کارکنان (تعهدات مرتبط با مزایای دوران بازنشستگی)
✓	✓	استاندارد حسابداری ۲۰ - حسابداری سرمایه گذاری در واحدهای تجاری وابسته و مشارکت های خاص (نگهداری شده توسط واحدهای تجاری سرمایه گذاری)
✓	✓	استاندارد حسابداری ۲۶ - فعالیت های کشاورزی (دارایی های زیستی)
✓ (برای برخی)	✓	استاندارد حسابداری ۱۱ - املاک، ماشین آلات و تجهیزات (مدل تجدید ارزیابی و معاوضه دارایی ها)
✓ (برای برخی)	✓	استاندارد حسابداری ۱۷ - دارایی های نامشهود (مدل تجدید ارزیابی و معاوضه دارایی ها)
✓	✓	استاندارد حسابداری ۳ - درآمدهای عملیاتی
✓ (برای برخی)	✓	استاندارد حسابداری ۳۹ - صورت های مالی تلفیقی

ارزش منصفانه

قیمتی است که در یک معامله سازمان یافته میان فعالان بازار در تاریخ اندازه‌گیری، بابت فروش یک دارایی دریافت، یا در ازای انتقال یک بدهی پرداخت می‌شود.

اگر شواهد نشان دهد که معامله غیر سازمان یافته است، واحد تجاری باید در مقایسه با سایر شاخص‌های ارزش منصفانه وزن اندکی برای قیمت آن معامله در نظر بگیرد.

شواهدی که ممکن است نشان دهنده سازمان یافته نبودن یک معامله باشد:

در دوره پیش از تاریخ اندازه‌گیری به میزان کافی مراجعه به بازار صورت نگرفته است.

فروشنده آن دارایی را به یک فعال خاص عرضه کرده است.

فروشنده ورشکست شده یا در آستانه ورشکستگی یا در حال تصفیه است. (فروش اضطراری)

فروشنده طبق قوانین یا الزامات قانونی ملزم به فروش است. (فروش اجباری)

قیمت معامله در مقایسه با سایر معاملات اخیر دارایی یا بدهی، تفاوت قابل ملاحظه‌ای دارد.

واحد حساب

به سطح تجميع يا تفكيك يك دارايي يا بدهي، با هدف شناخت اطلاق مي شود.

تعدیل ارزش منصفانه بابت شرایط و موقعیت دارایی

در صورتی که دارایی در موقعیتی نباشد که فعالان بازار بتوانند از قیمت‌های قابل مشاهده بازار برای اندازه‌گیری ارزش منصفانه آن استفاده کنند، واحد تجاری باید برای تعیین ارزش منصفانه، قیمت بازار را به اندازه‌ای تعدیل کند که فعالان بازار بابت دارایی در شرایط و موقعیت فعلی پرداخت می‌کنند.

برای مثال در مواردی که “موقعیت دارایی” یکی از ویژگی‌های دارایی مورد اندازه‌گیری است، **هزینه حمل دارایی** باید از قیمت بازار آن کسر شود. **هزینه تبدیل و تغییر شکل** دارایی از جمله اقلام دیگری هستند که ممکن است از قیمت بازار دارایی کسر گردد.

تعدیل ارزش منصفانه بابت محدودیت‌های مرتبط با دارایی

- در این صورت، محدودیت به عنوان ویژگی دارایی در نظر گرفته خواهد شد و در قیمت‌گذاری دارایی مدنظر قرار می‌گیرد.

محدودیت، مربوط به ویژگی دارایی است

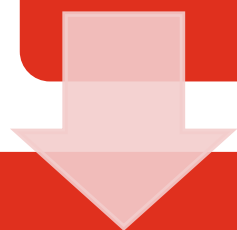
- این نوع محدودیت با فروش دارایی منتقل نمی‌شود و بنابراین هنگام اندازه‌گیری ارزش منصفانه مورد توجه قرار نخواهد گرفت.

محدودیت، مربوط به ویژگی واحد تجاری است که دارایی را نگهداری می‌کند

بازار

در اندازه‌گیری ارزش منصفانه، فرض بر آن است که معامله فروش دارایی یا انتقال بدهی در یکی از مکان‌های زیر اتفاق می‌افتد:

بازار اصلی

بازار دارای بیشترین مزایا
(در نبود بازار اصلی)

بازار اصلی

- بازاری است که بیشترین حجم و سطح فعالیت برای دارایی یا بدهی را دارد.

بازار دارای بیشترین مزایا

- بازاری است که پس از احتساب مخارج معامله و حمل، مبلغ قابل دریافت در ازای فروش دارایی را حداکثر یا مبلغ قابل پرداخت بابت انتقال بدهی را حداقل کند.

مثال

شرکت الف یک دارایی دارد که در سه بازار مختلف مبادله می‌شود، اما این دارایی معمولاً در بازار گاما مورد خرید و فروش قرار می‌گیرد. اطلاعات مرتبط با این بازارها به شرح زیر است:

بازار آلفا	بازار بتا	بازار گاما	
۳۰۰۰۰	۱۲۰۰۰	۶۰۰۰	حجم (سالانه)
۳۰	۱۲	۱۰	معامله در هر ماه
۵۰	۴۸	۵۳	قیمت
(۳)	(۳)	(۴)	مخارج حمل
۴۷	۴۵	۴۹	ارزش منصفانه احتمالی
(۱)	(۲)	(۲)	مخارج معامله
۴۶	۴۳	۴۷	خالص عواید

بازار اصلی و با صرفه‌ترین بازار کدام است؟

مخارج معامله

عبارتست از مخارج فروش دارایی یا انتقال بدهی در بازار اصلی (یا بازار دارای بیشترین مزایا) برای دارایی یا بدهی که مستقیماً قابل انتساب به واگذاری دارایی یا انتقال بدهی است. این مخارج دارای دو ویژگی زیر هستند:

الف) مستقیماً ناشی از معامله هستند و برای انجام معامله ضروری هستند.

ب) واحد تجاری فقط زمانی این مخارج را تحمل می‌کند که تصمیم به فروش دارایی یا انتقال بدهی گرفته باشد.

سوال

آیا مخارج فروش و واگذاری باید در تعیین ارزش منصفانه لحاظ شود؟

در برخی استانداردهای حسابداری مخارج فروش یا واگذاری از ارزش منصفانه کسر می‌شود. این استاندارد هدف اندازه‌گیری دارایی‌هایی که به ارزش منصفانه پس از کسر مخارج فروش اندازه‌گیری می‌شوند را تغییر نمی‌دهد. ارزش منصفانه پس از کسر مخارج فروش از دو بخش ۱- ارزش منصفانه و

۲- مخارج فروش تشکیل شده که بخش ارزش منصفانه باید طبق الزامات این استاندارد اندازه‌گیری شود.

بنابراین همانگونه که مخارج معامله در تعیین ارزش منصفانه مدنظر قرار نمی‌گیرد، مخارج فروش و واگذاری نیز نباید در تعیین ارزش منصفانه لحاظ شود.

رویکردهای اندازه‌گیری ارزش منصفانه

رویکرد بازار

- مبتنی بر معاملات بازار

رویکرد درآمدی

- مبتنی بر تنزیل مبالغ آتی جهت دستیابی به یک مبلغ فعلی

رویکرد بهای تمام شده

- مبتنی بر مبلغ مورد نیاز برای جایگزینی ظرفیت خدمت‌رسانی یک دارایی

نمونه‌هایی از روش‌های ارزشیابی مورد استفاده در هر یک از رویکردهای ارزشیابی

رویکرد بازار

روش ارزیابی:	مثال:
قیمت‌های اعلام شده در بورس اوراق بهادار	اوراق سهام، قراردادهای آتی
قیمت‌های اعلام شده در بازارهای کارگزاری	اوراق پشتوانه وام
ضرایب بازار حاصل از یک مجموعه قابل مقایسه	اوراق سهام غیربورسی

رویکرد درآمدی

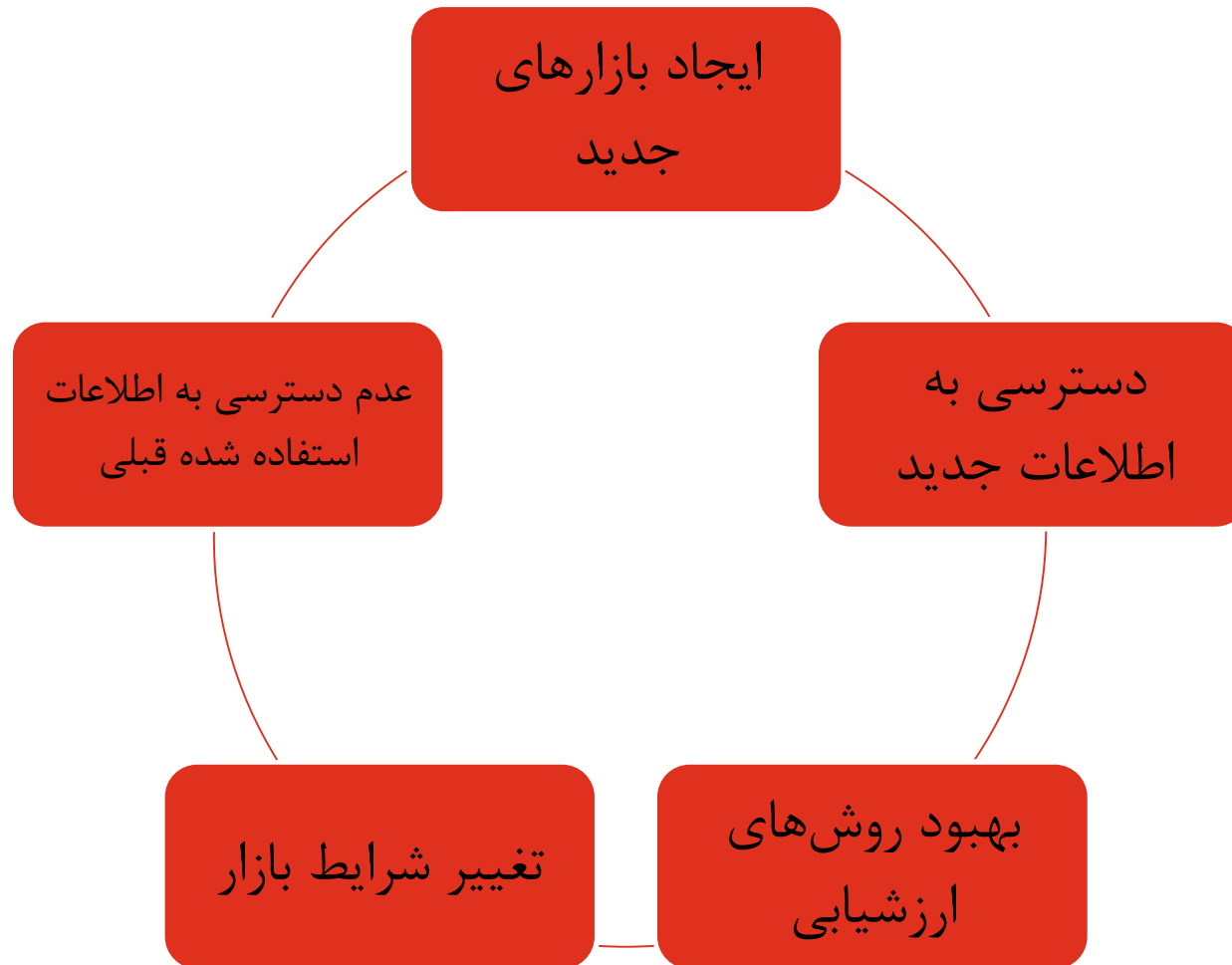
روش ارزیابی:	مثال:
روش‌های ارزش فعلی	سهام غیربورسی و اوراق بدهی با حجم معامله کم
مدل بلک - شولز - مرتون یا مدل دو جمله‌ای	اختیار معامله خارج از بورس
روش عایدات مازاد چند دوره‌ای	دارایی نامشهود تحصیل شده در ترکیب تجاری

رویکرد بهای تمام شده

روش ارزیابی:	مثال:
روش بهای جایگزینی مستهلک شده	ماشین‌آلات و تجهیزات تولیدی

طبق این استاندارد تعیین روش ارزشیابی مناسب نیازمند اعمال قضاوت، دانش کافی در مورد دارایی یا بدهی، و میزان آشنایی با روش‌های ارزشیابی است

شرایط منجر به تغییر روش ارزشیابی

سلسله مراتب ارزش منصفانه

- قیمت‌های اعلام شده در بازارهای فعال برای دارایی‌ها یا بدهی‌های همانند که واحد تجاری در تاریخ اندازه‌گیری به آنها دسترسی دارد.

سطح ۱

- داده‌هایی به جز قیمت‌های اعلام شده قرار گرفته در سطح ۱ که به طور مستقیم یا غیرمستقیم برای دارایی یا بدهی قابل مشاهده است.

سطح ۲

- داده‌های غیرقابل مشاهده (نظیر داده‌های خود واحد گزارشگری)

سطح ۳

تعیین سطح داده‌ها در سلسله مراتب ارزش منصفانه از اهمیت زیادی برخوردار است. زیرا برای مثال، در مورد داده‌هایی که در سطح ۳ سلسله مراتب جای می‌گیرند، افشاهای خاصی باید انجام شود.

مثال: سلسله مراتب ارزش منصفانه

مثال	ویژگی‌ها	شرح
<ul style="list-style-type: none"> • قیمت یک دارایی مالی یا بدهی مالی که در بورس اوراق بهادار تهران معامله می‌شود. 	<ul style="list-style-type: none"> • قابل مشاهده 	سطح ۱
<ul style="list-style-type: none"> • قیمت قراردادهای آتی در بازار فلزات لندن 	<ul style="list-style-type: none"> • قیمت‌های اعلام شده برای دارایی‌ها یا بدهی‌های همانند در بازارهای فعال 	سطح ۱
<ul style="list-style-type: none"> • قیمت اعلام شده توسط یک معامله‌گر برای یک اوراق بهادار غیرنقدینه، مشروط به اینکه وی آماده و قادر به انجام معامله باشد. 	<ul style="list-style-type: none"> • قیمت‌های اعلام شده برای اقلام مشابه در بازارهای فعال 	سطح ۲
<ul style="list-style-type: none"> • منحنی‌های بازده و نرخ بهره قابل مشاهده در فواصل زمانی مشخص، نوسانات ضمنی و مدت اعتبار 	<ul style="list-style-type: none"> • قیمت‌های اعلام شده برای اقلام مشابه/یکسان در بازارهای غیر فعال • بدهی‌های معامله شده به عنوان دارایی در بازارهای غیر فعال 	سطح ۲
<ul style="list-style-type: none"> • مدل‌هایی که از مفروضات مدیریت استفاده کرده‌اند که نمی‌توان از طریق داده‌های قابل مشاهده بازار آنها را تایید کرد. 	<ul style="list-style-type: none"> • داده‌های غیر قابل مشاهده 	سطح ۳
<ul style="list-style-type: none"> • داده‌های حاصل از قیمت‌های کارگزاری که بر مبنای آنها نمی‌توان معامله کرد. 	<ul style="list-style-type: none"> • داده‌های مربوط به دورنمای بازار 	سطح ۳

استفاده از داده‌های سطح ۱

به عنوان یک قاعده کلی، این استاندارد استفاده از قیمت‌های اعلام شده در بازارهای فعال برای دارایی‌ها و بدهی‌های همانند (در صورت دسترسی) را جهت اندازه‌گیری ارزش منصفانه الزامی کرده است. با این وجود، شرکت‌ها می‌توانند در شرایط زیر، داده‌های سطح ۱ را تعدیل کنند.

قیمت‌ها در یک بازار فعال در دسترس است، اما با توجه به تعداد زیاد دارایی‌ها یا بدهی‌های مشابه به آسانی قابل دستیابی نیست.

بیانگر ارزش منصفانه نبودن قیمت اعلام شده در تاریخ اندازه‌گیری

تعدیل قیمت اعلام شده برای یک قلم همانند آن، با توجه به عوامل مختص آن قلم یا آن دارایی

انتقال بین سطوح سلسله مراتب ارزش منصفانه

واحدهای تجاری باید رویه‌ای مشخص جهت تعیین زمان وقوع انتقالات بین سطوح مختلف سلسله مراتب ارزش منصفانه تعیین کنند و رویه مزبور را به طور یکنواخت به کار گیرند. نمونه‌هایی از رویه‌های تعیین زمان‌بندی انتقالات به شرح زیر است:

تاریخ رویداد یا تغییر

آغاز یا پایان دوره گزارشگری

تاریخ پایان دوره گزارشگری

شرایطی که منجر به یکسان نبودن قیمت معامله با ارزش منصفانه می شود:

انجام شدن معامله به اجبار

انجام شدن معامله میان اشخاص
وابسته

متفاوت بودن بازاری که معامله در
آن انجام می شود با بازار اصلی یا
بازار دارای بیشترین مزایا

متفاوت بودن واحد حساب ارایه
شده به قیمت معامله با واحد حساب
اندازه گیری شده به ارزش منصفانه

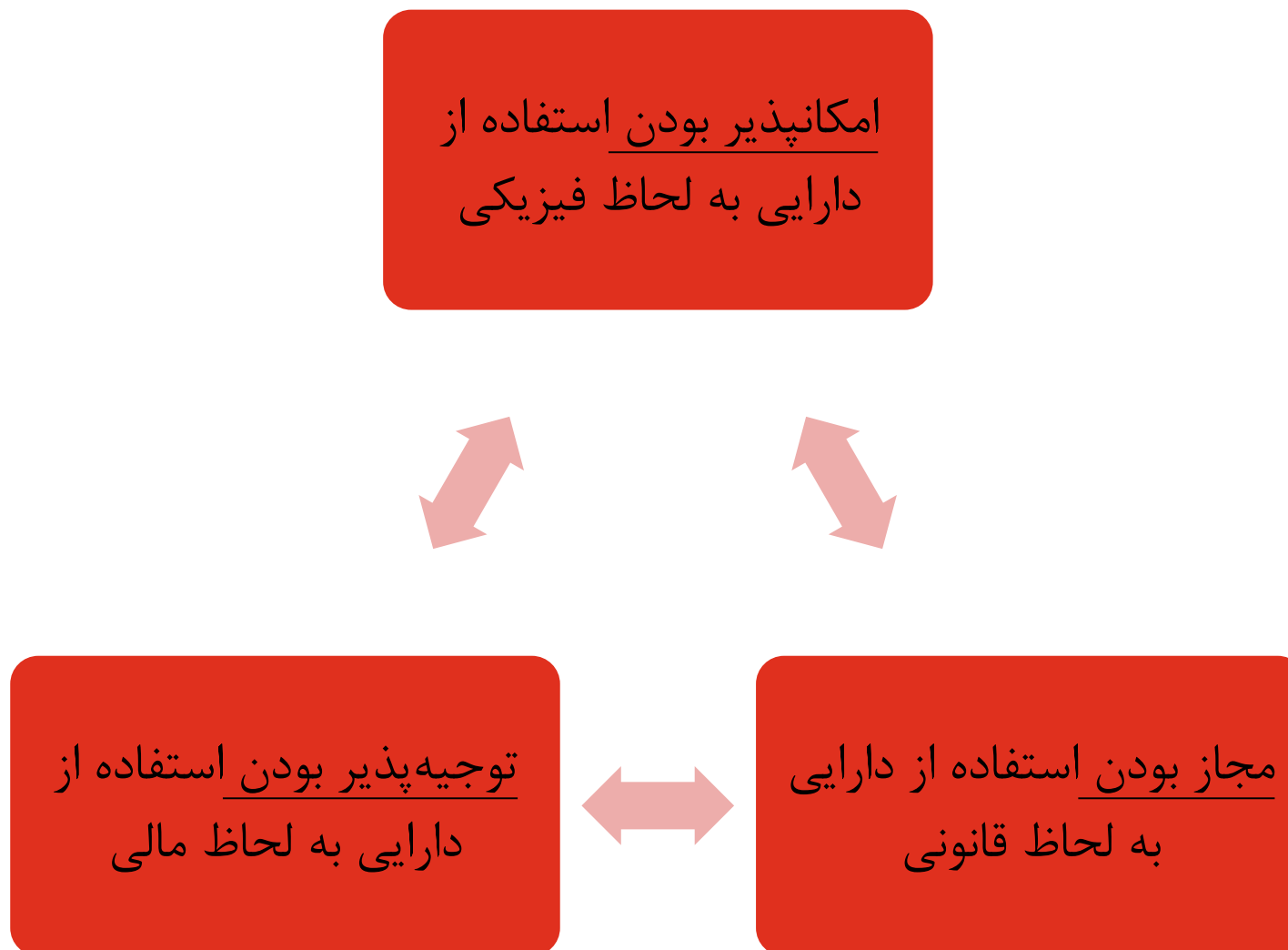
بیشترین و بهترین استفاده

در اندازه‌گیری ارزش منصفانه یک دارایی غیرمالی، توانایی فعالان بازار برای ایجاد منافع اقتصادی از طریق بیشترین و بهترین استفاده از دارایی مورد نظر یا فروش آن به فعالان دیگر در بازار که بیشترین و بهترین استفاده را از آن دارایی می‌کنند، مدنظر قرار می‌گیرد.

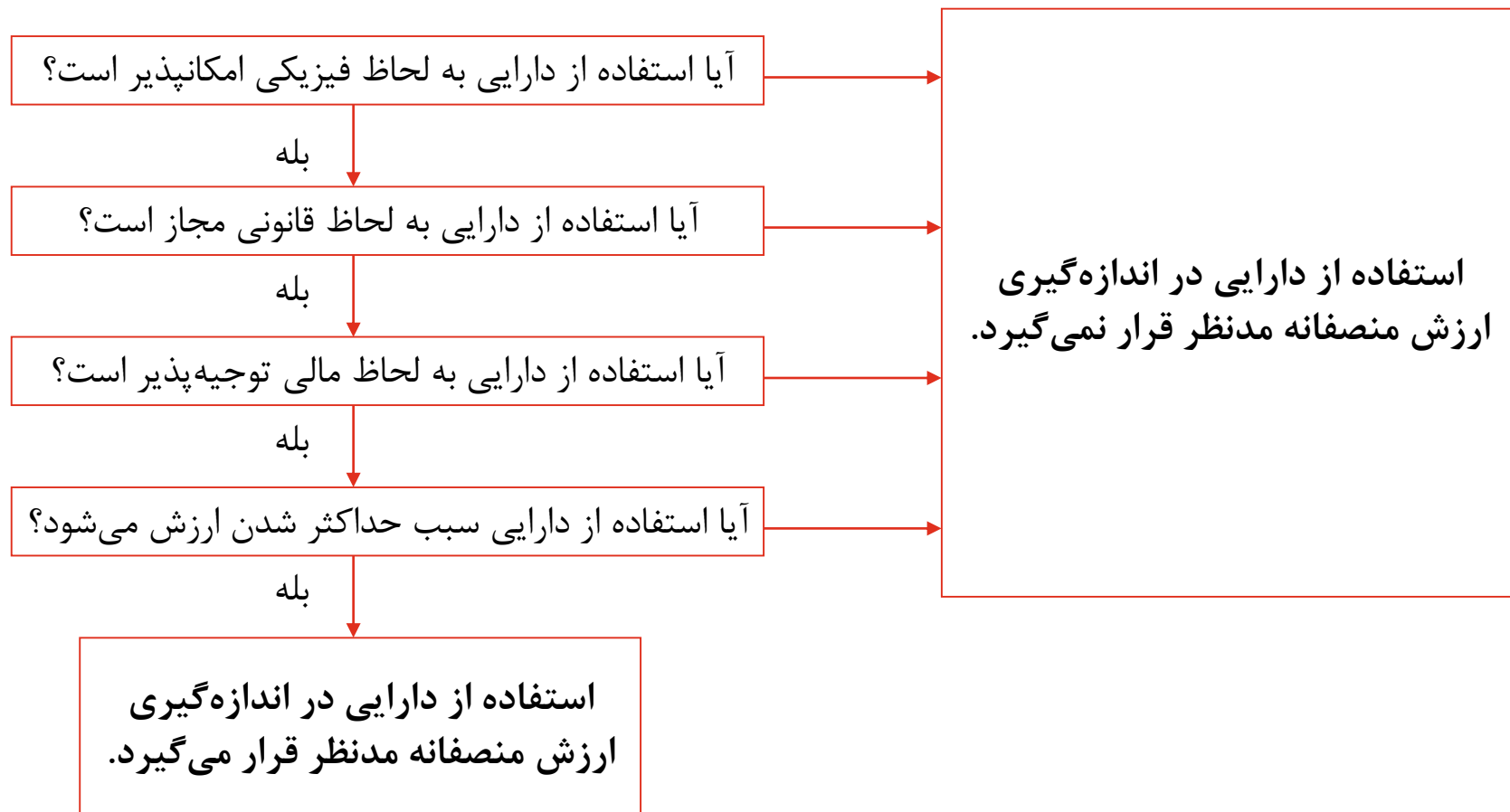
طبق این استاندارد، بیشترین و بهترین استفاده به معنای:

“استفاده از دارایی غیرمالی توسط فعالان بازار به گونه‌ای است که ارزش دارایی یا گروه دارایی‌ها و بدهی‌هایی که در آن از دارایی استفاده می‌شود، حداکثر گردد”

شرایط بیشترین و بهترین استفاده از دارایی غیر مالی

واحد تجاری همچنین باید به ارزیابی این موضوع پردازد که آیا در نتیجه استفاده از دارایی، حداکثر ارزش برای فعالان بازار ایجاد خواهد شد یا خیر.

مثال : بیشترین و بهترین استفاده در مقایسه با استفاده فعلی

واحد تجاری آلفا زمینی را در یک ترکیب تجاری تحصیل کرد. در حال حاضر از زمین مذکور برای مقاصد صنعتی (سایت کارخانه) استفاده می‌شود. فرض بر آن است که استفاده فعلی واحد تجاری از زمین، بیشترین و بهترین استفاده از آن است. مگر اینکه بازار یا سایر عوامل، استفاده دیگری را مدنظر داشته باشند. اخیراً زمین‌های اطراف واحد تجاری برای مقاصد مسکونی (ساخت آپارتمان) مورد استفاده قرار گرفته است. با توجه به اینکه فعالان بازار استفاده بالقوه از زمین را هنگام قیمت‌گذاری آن مدنظر قرار داده‌اند، واحد تجاری به این نتیجه رسیده است که می‌تواند زمین خود را برای مقاصد مسکونی مورد استفاده قرار دهد.

با توجه به مطالب فوق، در خصوص تعیین بیشترین و بهترین استفاده از زمین بحث کنید.

بیشترین و بهترین استفاده در مقایسه با ارزش تدافعی

تحصیل یک دارایی توسط واحد تجاری به منظور ممانعت از استفاده دیگران، ارزش تدافعی آن دارایی است. طبق این استاندارد، ارزش منصفانه یک دارایی که به صورت تدافعی مورد استفاده قرار می‌گیرد، معادل صفر یا ارزش دفتری نیست. بلکه واحد تجاری باید ارزش منصفانه را با استفاده از فرض بیشترین و بهترین استفاده توسط فعالان بازار اندازه‌گیری کند.

الزامات افشا

در این استاندارد الزامات افشای متفاوتی برای ارزش‌های منصفانه شناسایی شده، در نظر گرفته شده است. این الزامات به ماهیت اندازه‌گیری‌ها یعنی **متناوب بودن یا نبودن** آن‌ها بستگی دارد.

اندازه‌گیری‌های متناوب ارزش منصفانه

- به اندازه‌گیری‌هایی اطلاق می‌شود که سایر استانداردها، شناسایی آن‌ها در صورت وضعیت مالی در پایان هر دوره گزارشگری را الزامی یا مجاز نموده‌اند.

اندازه‌گیری‌های نامتناوب ارزش منصفانه

- به اندازه‌گیری‌هایی اطلاق می‌شود که سایر استانداردها، شناسایی آن‌ها در صورت وضعیت مالی، در شرایط خاص را الزامی یا مجاز نموده‌اند.

افشا موارد زیر، فارغ از اندازه‌گیری‌ها متناوب یا غیرمتناوب، پس از شناخت اولیه الزامی است:

اندازه‌گیری ارزش منصفانه در پایان دوره گزارشگری

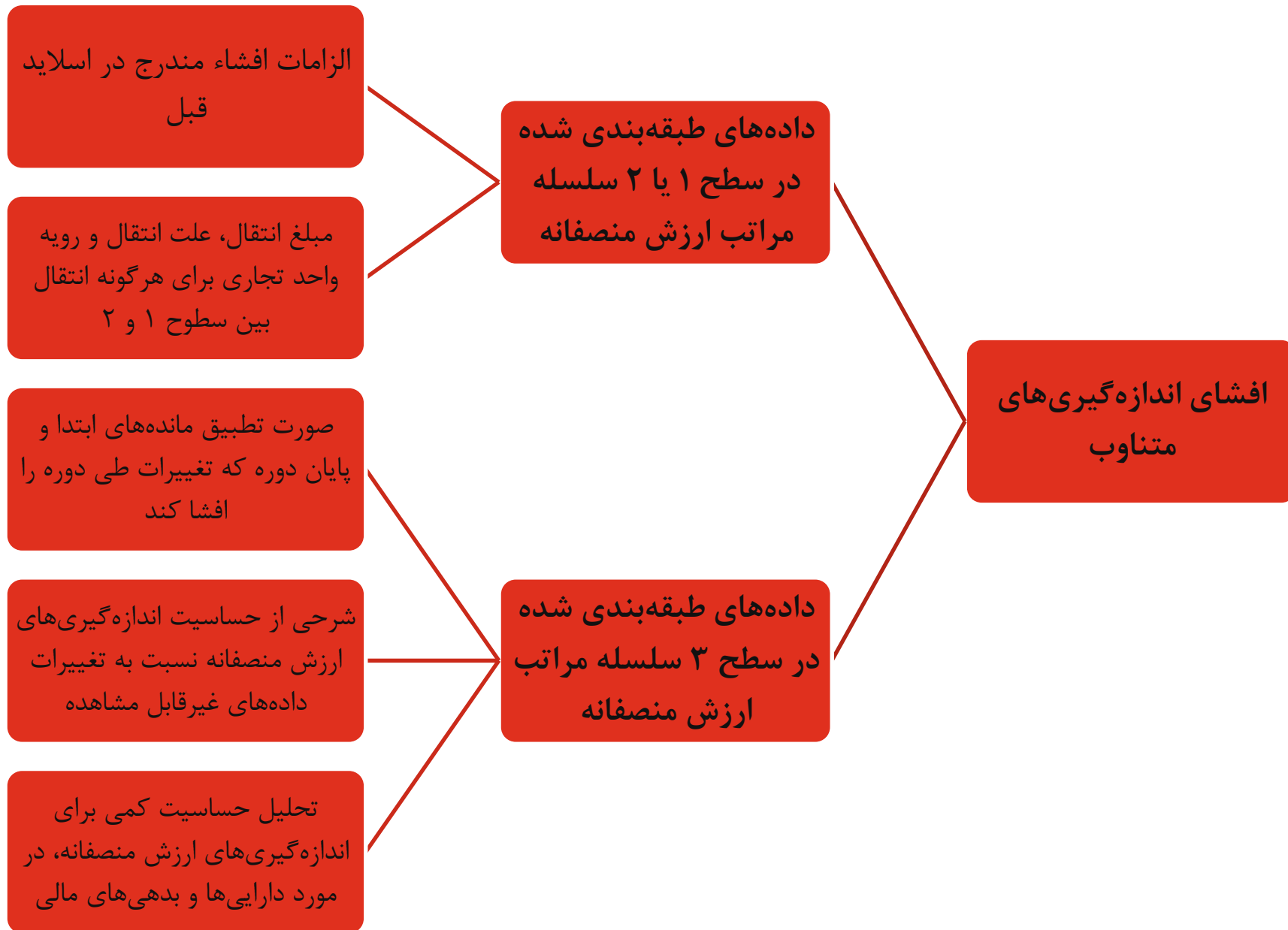
در مورد دارایی‌های غیرمالی؛ در صورتی که بیشترین و بهترین استفاده از دارایی با استفاده آن متفاوت باشد، واحد تجاری باید این موضوع و علت استفاده متفاوت از دارایی را افشا کند.

طبقه‌بندی اندازه‌گیری ارزش منصفانه در سلسله مراتب ارزش منصفانه

افشای تغییر در سلسله مراتب ارزش منصفانه و دلایل آن

اطلاعات کمی درباره داده‌های غیرقابل مشاهده با اهمیت در اندازه‌گیری ارزش‌های منصفانه طبقه‌بندی شده در سطح ۳ سلسله مراتب

شرحی از فرآیند ارزشیابی مورد استفاده توسط واحد تجاری، در صورتی طبقه‌بندی در سطح ۳ سلسله مراتب

اطلاعات مرتبط با هر گونه انتقال بین سطوح ۱ و ۲ سلسله مراتب ارزش منصفانه

صورت تطبیق مانده‌های ابتدا و پایان دوره برای اندازه‌گیری‌های سطح ۳

شرحی از حساسیت اندازه‌گیری‌های ارزش منصفانه سطح ۳ نسبت به تغییرات داده‌های غیرقابل مشاهده

تحلیل حساسیت کمی برای اندازه‌گیری‌های ارزش منصفانه سطح ۳، در مورد دارایی‌ها و بدهی‌های مالی

افشای اندازه‌گیری‌های نامتناوب

دانیال محبوب – مدیر IFRS

- حسابدار رسمی
- عضو کارگروه آموزش جامعه حسابداران رسمی
- عضو کمیته کارشناسی کارگروه فنی و استانداردها
- مدیر IFRS موسسه حسابرسی آزمون پرداز

تلفن: ۰۲۱۸۸۵۴۴۵۹۰-۲

فکس: ۰۲۱۸۸۵۰۳۵۲۸

همراه: ۰۹۱۲۲۱۳۶۷۵۶

ایمیل:

mahjoub@azpar.com

با سپاس